

*Ганеєва І. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови
Маріупольського державного університету*

ЗАСОБИ УСУНЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКОНФОРТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ СТЕФАНІ МАЙЄР «СУТІНКИ», «НОВИЙ МІСЯЦЬ»)

Анотація. У статті визначено основні методологічні підходи до осмислення й розуміння евфемізмів, окреслено причини виникнення та засоби їх вербальної репрезентації в художньому дискурсі.

Ключові слова: евфемізми, евфемістична субституція, комунікативний дискомфорт, мовні табу, лінгвістичний простір.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні студії надають вирішального значення дослідженню явища евфемізації мовлення. Проте будь-які спроби осягнення його вербальної репрезентації пов'язані з усвідомленням факту існування найрізноманітніших підходів до трактування й ґрунтовного вивчення зазначеної проблеми.

Виходячи з того, що кожна національна мова створює власні форми, образи й літературні зразки в певному темпоральному просторі, кожний історичний час має право на власну критичну позицію з подальшим її переосмисленням і корегуванням [8, с. 162] щодо оцінки комунікативної ситуації, яка саме і є засобом відбиття реальності у свідомості індивіда. Закономірність такого підходу засвідчує незгасаючий науковий інтерес до визначення провідних напрямів евфемізації мовлення, шляхів перекодування оцінних знаків заради запобігання комунікативному дискомфорту, що й зумовлює актуальність розвідки.

Аналіз наукових публікацій останніх років засвідчив актуалізацію уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників (Е. Азнаурова, О. Артемова, Л. Крисін, Б. Ларін, Т. Ковальова, М. Палажченко, В. Шаховський, Ю. Баскова, Д. Василенко, В. Великорода, Н. Дрівко, Ю. Зацний, О. Малютіна, М. Навальна, О. Януш та ін.), американських лексикографів (Дж.С. Німен, К.Дж. Сільвер, Р. Холдер, Х. Роусон) до розгляду явища евфемії, у яких зазначена методологічна проблема виносить на поверхню комплекс питань термінологічного й понятійного плану. Це насамперед розмаїті й інколи суперечливі версії та аргументації, пов'язані з особливостями вживання евфемістичної лексики в різних стилях, жанрах і сферах життя: політиці, рекламі, друкованих засобах масової інформації, воєнній справі тощо, а також і наявні різночитання щодо класифікації евфемістичних субститутів за функціональними та прагматичними ознаками, взаємодія психолінгвістичних і когнітивних чинників, що впливають на їх повновартісне функціонування в сучасному лінгвістичному просторі.

Мета статті – простежити основні тенденції розвитку лексичного складу сучасної англійської мови, застосовуючи методологічні підходи до осмислення й розуміння евфемізмів, окреслити причини та засоби їх вербальної репрезентації в художньому дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неоднозначність і наявне розмаїття описовості й констатації оприяненого

набору тез і суджень щодо евфемізації мовлення наголошує на необхідності окреслити проблему не лише з позицій з'ясування причин виникнення цього явища, а й осмислення його як «методологічної грані», у якій проблема розмикається в можливість її інтеграційної інтерпретації та візії в новій проекції. Це означає, що традиційні уявлення про мовні табу, завуальовані та приховані характеристики певних предметів і явищ, що детермінуються словами або виразами і є свого роду «маскуванням, словесним зашифруванням» з метою пом'якшення повідомлення або усунення комунікативного дискомфорту [1, с. 215], перетворюються в процедуру «об'єктивації мовлення» (А. Шопенгауер). У контексті окресленої проблеми варто зазначити, що народжені в процесі такої об'єктивації загальнозживані лексичні одиниці з часом стають архаїзмами, і тільки етимологічний словник засвідчує існування їхнього «евфемістичного» минулого.

З іншого боку, оскільки евфемізми набувають широкого використання в мовленні, функція «прикрашення» істинної сутності висловлення інколи нівелюється, тому постає потреба застосування чергового евфемізму, який має надати нового значення для завуальовання й прикриття висловлювання.

Така евфемістична субституція є стилістичним засобом, семантично-словотворчою категорією, яка не тільки збагачує словникові парадигми і призводить до поповнення вже наявного в мові синонімічного ряду, а й сприяє витісненню тієї чи іншої лексичної одиниці з мови або зниженню частотності її вживання. Яскравим підтвердженням цього є художнє втілення евфемізмів у романах сучасної американської письменниці Стефані Майєр «Сутінки», «Новий місяць».

Критичні відгуки та рецензії висловлюють одностайну думку про «літературність» стилю Стефані Майєр, у якому система лексичних елементів структурно організована так, щоб уникати використання будь-яких вульгаризмів, жаргонізмів і нецензурних висловлювань, хоча рецептивний наголос романів зроблено саме на молодіжну аудиторію. Не заперечуючи настанови на наслідування сленгу юнацтва, що, як відомо, призводить до надмірного засмічення мови художніх творів нелітературною лексикою з метою наближення до потенційних читачів, чого дотримується більшість авторів, які пишуть для молоді, Стефані Майєр завжди прагне уникнути констатації неприємних фактів у своїх творах, удаючись до засобів евфемізації мовлення головних персонажів її творів. Це й не дивно, адже сама письменниця є прихожанкою церкви Ісуса Христа святих останніх днів, учення якої вимагає від своїх послідовників використання тільки літературних термінів навіть у простому діалогічному мовленні.

Численні за своєю кількістю евфемізми та евфемістичні вирази, які зустрічаємо в романах Стефані Майєр «Сутінки» і «Новий місяць», можна класифікувати за такими групами:

1) *евфемізми, пов'язані з расовою толерантністю*: “Who are they?” I asked the girl **with chocolate skin** from my Spanish class, whose name I'd forgotten” [9, с. 14]. – «Хто вони?» – я запитала у дівчини з **шоколадною шкірою**, ім'я якої я забула» [5, с. 11]. Як бачимо, головний персонаж твору Белла Свон не називає свою подругу Лорен **“black”** (чорношкірою), а описує її зовнішність так – **“she has a chocolate skin”** (вона мала шоколадну шкіру).

Місто Форкс, де розвиваються події роману, знаходиться поруч із резервацією індіанського племені Квілетів, але в книжці замість **“Red Indians”** (червоношкірі) вони називаються **“Native Americans”** (корінні жителі Америки): “Do you remember Billy Black down at La Push?” La Push is the tiny Indian reservation on the coast. In this beautiful place lived **native Americans**” [9, с. 10]. – «Ти пам'ятаєш Біллі Блека з Ла Пуш?» Ла Пуш – це невелика індіанська резервація на березі. В цьому прекрасному місці живуть **корінні американці**» [5, с. 5];

2) *евфемізми на позначення віку людини*: “Charlie was waiting for me with the cruiser. This I was expecting, too. Charlie is a **seasoned and mature** Police Chief Swan to the good people of Forks” [9, с. 17, 211]. – «Чарлі чекав на мене у крузері. Я на це очікувала. Чарлі був **зрілим та досвідченим** шефом поліції Форкса» [5, с. 19, 214].

Практично всі герої твору Стефані Майер – підлітки, але для вказівки на вік батька головної героїні шерифа Чарлі Свона письменниця використовує лексичні одиниці **“mature”** та **“seasoned”** (зрілий і досвідчений), замість більш загальноживаного словосполучення **“middle aged”** (середнього віку);

3) *евфемізми, використані для уникнення вказівки на фізичні вади людини*: “Billy Black **can't drive anymore**”, – Charlie continued when I didn't respond. “He's in a wheelchair now and he offered to sell me his truck cheap”. – «Біллі Блек **більше не може водити авто**» [9, с. 6]. – Чарлі продовжив, коли я не змогла відповісти, – «Він зараз в інвалідному візку, тому він запропонував мені купити його машину дешевше» [5, с. 8]. Один із героїв роману, Біллі Блек, паралізований і пересувається на інвалідному візку, але його друг Чарлі, висловлюючись про його фізичну ваду, говорить **“he can't drive anymore”** – він більше не може водити машину.

Головна героїня романів, 17-літня дівчина Белла Свон, котра характеризується автором як напрочуд незграбна, у діалозі з Едвардом намагається натякнути на свій «неспортивний стан»: “I shook my head sadly. **“You've never seen me in Gym**, I guess, but I would have thought you would understand”. “Are you referring to the fact that you can't walk across a flat, stable surface without finding something to trip over?”. “Obviously” [9, с. 101]. – «Я з сумом тряхнула своєю головою. – **«Ти ніколи не бачив мене у спортивному класі**, я думаю, але я впевнена, що ти не зрозумієш. – «Ти хочеш сказати, що не можеш пройти по підлозі, рівній поверхні, аби не впасти?» – «Очевидно» [5, с. 115];

4) *евфемізми, що вказують на соціальний стан людини*: “Do you want go in shop to look a new dress?” – Angela amended quietly. – “No. **We are disadvantaged**”. – I sounded like I was choking. “Charlie even **cannot buy second tie**” [9, с. 74]. – «Ти не хочеш піти у магазин подивитись на сукні?» – сказала тихо Анжела. – «Ні. Ми не можемо собі **дозволити розкіш**», – сказала я з шоком. «Чарлі навіть не може купити собі другу краватку» [5, с. 79]. Родина Белли Свон неможлива, і їй доводиться багато в чому собі відмовляти, але, характеризуючи

своє матеріальне становище, дівчина, замість слова “poor” (бідний), уживає **“we are disadvantaged”** (ми не можемо дозволити собі розкіш);

5) *евфемізми, що вказують на неприємні явища дійсності*: **“I'm going to pretend I didn't see you behind the wheel**, Jake, – he said disapprovingly”. – «Я зроблю вигляд, що не бачив тебе за кермом, Джейк, – сказав він» [5, с. 115]. Герой романів Біллі Блек – інвалід, він пересувається на інвалідному візочку, тому машину водить його 15-літній син Джейкоб. Шериф поліції Чарлі Свон, який приятелює з родиною Блеків, закриває очі на порушення закону;

6) *евфемізми, за допомогою яких письменниця намагається уникати дієслів, пов'язаних зі смертю* (це є досить поширеним в англійських країнах): **“to decease”, “to pass away”, “to join the majority”** (спочити, піти, приєднатись до інших): “In my dream **I pass away**. It can't be in real life. My grandmother **joins to majority**”. – «У моїх мріях я спочила. Це не могло бути реальністю. Моя бабуся пішла з життя» [10, с. 28].

Коханий Белли – вампір Едвард, який прагне побороти власну жагу до крові, розуміючи, що в будь-яку мить може вбити дівчину, заради послаблення емоційного ефекту використовує евфемістичні заміники лексеми «вбити» – **“to kill”**: “His face was tight as he explained. “I'm sorry about that. You see... it's dangerous for more than just me if, after spending so much time with you so publicly...”. He looked down. – “If?”. – **“If this ends... badly”** [9, с. 116]. – «Його обличчя було сумним, коли він пояснив. – «Я вибачаюсь за це. Розумієш... для мене небезпечно бути з тобою стільки часу на людях...». Він подивився вниз. – «Чому?». – **«Якщо це закінчиться погано»** [5, с. 120]. Вираз «якщо це закінчиться погано» можна перефразувати «якщо я тебе вб'ю».

У відвертій розмові з Едвардом Белла розуміє, що бути поруч із вампіром небезпечно: “So if we'd met... oh, in a dark alley or something ... **It can be my end**” – I trailed off” [9, с. 132]. – «Якщо ми з тобою зустрілись ... ох, в темній алеї або чомусь подібному... **Це був би мій кінець**» [5, с. 127]. Вираз «мій кінець» означає «я б тоді померла»;

7) *евфемізми на позначення інтимних стосунків*: “I don't think **that... that...** would be possible for us”. – «Я не думаю, що **це... це...** можливо для нас» [6, с. 146], коли вампір пояснює дівчині, що вони не можуть мати інтимні стосунки. У цьому випадку Едвард замінює слово «секс» займенником **“that”** (це). Після розмови з Едвардом Беллу починає розпитувати її подруга Джессіка, яка намагається дізнатися, чи буде хлопець цілувати Беллу під час наступної зустрічі. Замість слова “kiss” (поцілунок), вона використовує займенник “it” (це): “Do you think Saturday **he do it...**?” – she raised her eyebrows” [9, с. 101]. – «Думаш, в суботу він зробить це...?» – вона підняла свої брови» [5, с. 97]. Едвард розповідає Беллі історію свого життя, пояснює, що його зробив вампіром Карлайл, який хотів, щоб в Едварда теж була дівчина, тому перетворив Розалі на вампіра. У цьому випадку Едвард замість слів “girlfriend”, “lover” (дівчина, коханка), використовує евфемістичний заміник: “Carlisle brought Rosalie to our family next. I didn't realize till much later that he was hoping she would be to me **what Esme was to him**” [9, с. 139]. – «Карлайл згодом привів Розалі у нашу родину. Я не розумів тоді, що він хотів, аби вона стала для мене **тим, ким для нього стала Есме** (дружина Карлайла)» [5, с. 136].

Беллу дуже хвилює питання про подальші зустрічі з Едвардом, особливо можливість мати інтимні стосунки з ним.

Запитуючи про це свого коханого, вона користується евфемістичними виразами: "You said that Rosalie and Emmett will get married soon... **Is that... marriage... the same as it is for humans?**" [10, с. 146]. – «Ти сказав, що Розалі та Емметт скоро одружаться... **Цей шлюб... значить теж саме, що й для людей?**» [6, с. 151];

8) *евфемізми на позначення міфологічних істот*: "**blood angel**" (кривавий янгол), "**sparkling**" (той, що світиться; за версією Стефані Майер вампіри не страждають на сонці, а світяться, мов діаманти), "**dangerous dream**" (небезпечна мрія) [5, с. 118, 146; 9, с. 121, 150], що Белла використовує для характеристики свого коханого-вампіра Едварда, уникаючи, отже, неприємного для неї слова «вампір». У другому романі «Новий місяць» Белла дізнається, що її друг Джекоб Блек – **вовкулака** (*werewolf*), але його вона кличе "**wolf**" (вовк) [6, с. 192; 10, с. 199];

9) *евфемізми, що вказують на вампірський спосіб життя й харчування*: "Just because I'm resisting the **wine doesn't mean I can't appreciate the bouquet**", – he whispered" [10, с. 144]. – «Якщо я не можу скуштувати вино, то хоч отримаю насолоду від аромату» [6, с. 147]. Едвард відчуває голод від запаху Белли, тому називає її кров «вином». "You aren't concerned about my **diet?**" – he asked sarcastically. – «Ти не цікавишся моєю дієтою?» – запитав він саркастично [5, с. 88; 9, с. 91]. Під словом «дієта» Едвард натякає, що він п'є кров. "But this afternoon, I was still... **undecided**. I am sorry about that, it was unforgivable for me to behave so" [10, с. 145]. – «Сьогодні опівдні я був все ще... **нерішучим**. Я вибачаюсь через це, це неприпустимо з мого боку» [6, с. 142]. Едвард називає себе «нерішучим», хоча має на увазі «**голодний**». "I still don't understand how you can work so hard to resist **what you...are**". – «Я досі не розумію, як ти можеш так важко старатися сховати те, ким ти є» [5, с. 144; 9, с. 148]. Белла не називає Едварда «вампіром», а використовує фразу «тим, ким ти є». "I wasn't sure if I was strong enough to **catch my monster...**" – «Я не впевнений, що настільки сильний, щоб **спіймати мого монстра**» [5, с. 142; 9, с. 147].

Особливу групу евфемізмів становлять нетрадиційні для евфемізації слова та словосполучення, які зазвичай у мові не вважались «неприємними для звучання». Зокрема, у романі «Сутінки» подібні «незвичні» евфемізми є засобом створення образу-характеру головної героїні. Наприклад, Белла характеризується автором як така, що не виявляє пристрасті до по-

дарунків, тому, замість слова "**gift**", використовує словосполучення "**foolish someone else belongings**" (дурні речі інших людей) [10, с. 18; 6, с. 20]. Як і для більшості підлітків, для неї не є святом прибирання, тому слово "**cleaning**" (прибирання) замінюється на "**deliverance from free time**" (звільнення від вільного часу) [10, с. 202].

Варто зазначити, що в другому романі Стефані Майер серії «Новий місяць» кількість евфемізмів зменшується, порівняно з першим романом «Сутінки», адже в житті Белли відбувається трагедія – Едвард кидає її, тому вона стає досить критичною й менше соромиться дійсності. Розгортання сюжету в такому напрямі зумовлює зменшення кількості евфемістичної лексики, що дає підстави говорити про її «неповну репрезентацію» в «Новому місяці», що нами подано на рисунку 1.

Як бачимо, у деяких випадках, коли можна було б ужити евфемізми, письменниця навмисно до цього не вдається з метою показати внутрішні зміни героїні, яка із соромливої, незграбної та наївної дівчини перетворилася в упевнену в собі дорослу людину.

Висновки. Подана в романах «Сутінки» й «Новий місяць» класифікація евфемізмів, що віддзеркалює різні аспекти зазначеного феномена, зводить пов'язані з ним термінологічні й понятійні проблеми до спільного знаменника, основу якого становить подолання комунікативного дискомфорту. «Естетична репрезентація» предметів об'єктивної дійсності аналізованих художніх творів не тільки детермінує невичерпність художнього розвитку, а й сприяє відновленню естетичного коду мовлення, завдяки чому здійснюється «прорив» в естетичну свідомість читача. Перспективою подальших пошуків у цьому науковому напрямі вважаємо детальне дослідження евфемістичної конотації лексичних одиниць сучасного англійського дискурсу.

Література:

1. Баскова Ю.С. Евфемізми як засіб маніпулювання в мові ЗМІ: на матеріалі російської та англійської мов : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Ю.С. Баскова ; Кубан. держ. ун-т. – Краснодар : [б. і.], 2006. – 23 с.
2. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.Б. Великорода. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008. – 24 с.
3. Ковшова М.Л. Семантика та прагматика евфемізмів: Короткий тематичний словник сучасних російських евфемізмів : [монографія] / М.Л. Ковшова. – М. : Гнозис, 2007. – 320 с.
4. Курков А.С. Про класифікацію евфемістичних назв у російській мові / А.С. Курков. – Грозний, 2007. – 214 с.
5. Майер С. Новий місяць / С. Майер. – К. : Зоряна, 2011. – 312 с.
6. Майер С. Сутінки / С. Майер. – К. : АРПУ, 2009. – 244 с.
7. Москвін В.П. Евфемізми в лексичній системі сучасної російської мови / В.П. Москвін. – 2-е вид. – М. : Ленард, 2007. – 264 с.
8. Павленко О.Г. Український літературний процес другої половини ХХ століття: сучасний досвід осмислення / О.Г. Павленко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». – Одеса, 2014. – Вип. 13. – С. 162–165.
9. Meyer S. New moon / S. Meyer. – NY : NY Times LTD, 2007. – 320 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://twilight-saga.ru/books/newmoon.pdf>.
10. Meyer S. Twilight / Stephenie Meyer. – Denver : Gortz & Co, 2005. – 256 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://twilight-saga.ru/books/twilight.pdf>.

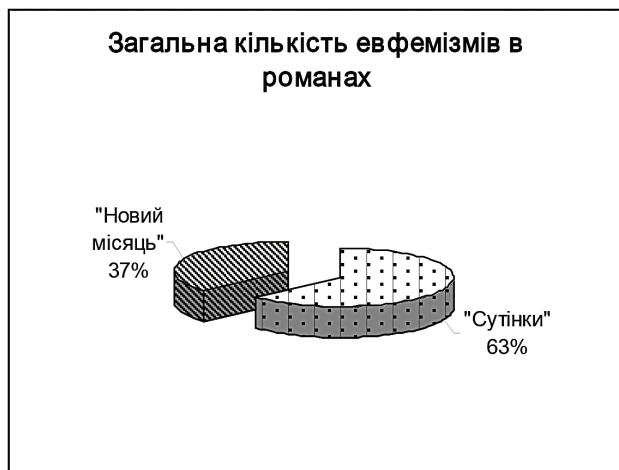

Рис. 1. Загальна кількість евфемізмів у романах Стефані Майер «Сутінки», «Новий місяць»

Гапеева И. В. Способы ликвидации коммуникативного дискомфорта (на материале романов Стефани Майер «Сумерки», «Молодой месяц»)

Аннотация. В статье определены основные методологические подходы к осмыслению и пониманию эвфемизмов, выявлены причины возникновения и способы их вербальной репрезентации в художественном дискурсе.

Ключевые слова: эвфемизмы, эвфемистическая субституция, коммуникативный дискомфорт, языковые табу, лингвистическое пространство.

Gapeyeva I. Means of avoiding communicative discomfort (based on “Twilight”, “New Moon” by Stephanie Meyer)

Summary. The article highlights basic methodological approaches in comprehending euphemisms as well as reveals the reasons and means of their verbal representation.

Key words: euphemisms, euphemistic substitution, communicative discomfort, linguistic taboo, linguistic space.